

สูตรหาวันเดือนปี

เรียน บรรณาธิการวารสารราชบัณฑิตยสถาน

ตามที่ได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าพิจารณาบทความเรื่อง “การหาวันเดือนปีสำคัญในอดีต, ปัจจุบัน และอนาคต” ว่าเหมาะสมที่จะนำมาพิมพ์ในวารสารของราชบัณฑิตยสถานหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้เขียนบทความได้สนใจศึกษาค้นคว้าทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยละเอียดอย่างที่เขาได้ยากในหมู่คนไทยด้วยกัน จึงสมควรพิมพ์บทความนี้ลงในวารสารฯ ได้.

แต่ข้าพเจ้าอยากแสดงความเห็นให้ตีพิมพ์แนบไปด้วยว่า วิธีการตามบทความนี้จะใช้ได้กับวันเดือนปีของชาวตะวันตก แต่ยังไม่สามารถจะมาเทียบวันทางจันทรคติ (ขึ้นแรม เดือนอ้าย เป็นต้น) ของไทย ลาว เขมร ฯลฯ ได้ว่าตรงกับวันทางสุริยคติวันใด (เช่น ๑๕ เมษายน) วันขึ้นแรมจะใกล้เคียงกับของไทย แต่เดือนอาจจะผิดไป ๑ เดือนเต็มๆ.

การที่วันขึ้นแรมตรงกัน เพราะผู้เขียนบทความนี้ใช้สูตรทางดาราศาสตร์ ว่า ๑ เดือนของพระจันทร์ คือ จากวันเพ็ญถึงวันเพ็ญถัดไป = ๒๙.๕๓๐๕๘๘ วัน ส่วนไทยใช้สูตรโบราณตามคัมภีร์สุริยยาตราว่า ๑ เดือนของพระจันทร์ = ๒๙.๕๓๐๕๘๓ วัน ซึ่งจะผิดกันไป ๕ วัน ในล้านเดือน (๗๐๓ ดิถี เท่ากับ ๖๙๒ วัน เพราะฉะนั้น ๑ เดือนหรือ ๓๐ ดิถี = ๖๙๒ × ๓๐ ÷ ๗๐๓ = ๒๙.๕๓๐๕๘๓ วัน) เนื่องจากการวางอธิกมาสไม่ตรงกัน เดือนทางจันทรคติของไทยอาจจะผิดจากเดือนตะวันตกไป ๑ เดือน เช่น คนทั่วไปเข้าใจว่า เดือนเมษายน เป็นเดือน ๕ แต่ตามปฏิทินหลวง วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นเดือน ๖ แล้ว.

ศาสตราจารย์ เจ.ซี. อีด (J.C. Eade) มหาวิทยาลัยแห่งชาติดออสเตรเลียได้บรรยายไว้ใน The Thai Historical Record, ๒๕๓๙ ว่าได้ใช้วิธีคำนวณจากประเทศเขมร และได้สร้างตารางเทียบวันทางสุริยคติกับจันทรคติ ของวันเถลิงศกตามจุลศักราชไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๑๘๑-๒๕๔๓ รวมทั้งคำนวณตำแหน่งดวงดาวเหมือนปุมโหราศาสตร์ไว้ปีละ ๔ วัน การเทียบวันทางสุริยคติกับจันทรคตินี้ตรงกับตารางที่นายทองเจืออย่างแก้ว ทำไว้เกือบทั้งหมด.

ศาสตราจารย์อีด ยังได้สรุปว่า ได้สอบดูแล้วเชื่อได้ว่า โหรของไทย พม่า เขมร และจีนได้ใช้วิธีการเดียวกันนี้มาไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ปี.

กรุงศรีอยุธยาสร้างขึ้นใน จ.ศ. ๗๑๒ ปีขาล โทศก วันศุกร์ ขึ้น ๖ ค่ำ แต่ตามจดหมายเหตุปุมโหรในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๘ ว่า ทางโหรถือว่าเป็นปีเถาะยังเป็นโทศก คือ ปลายปี จ.ศ. ๗๑๒ ซึ่งต้นปีเป็นปีขาล แต่พอถึงขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ได้เปลี่ยนเป็น ปีเถาะ ตั้งแต่ ๒๗ กุมภาพันธ์ จ.ศ. ๗๑๒ (ค.ศ. ๑๓๕๑) แต่ จ.ศ. ๗๑๓ จะเริ่มตั้งแต่ ๒๘ มีนาคม ค.ศ. ๑๓๕๑ วันสร้างกรุงศรีอยุธยา วันศุกร์ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๕ ตรงกับ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๑๘๙๓ หรือ ค.ศ. ๑๓๕๑ ตามปฏิทินจูเลียน ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น (ในบทความคำนวณได้ว่าเป็นวันที่ ๑๖ เมษายน ค.ศ. ๑๓๕๑ แต่เป็นวันขึ้น ๙ ค่ำ ซึ่งตามปฏิทินไทยจะเป็น เดือน ๗ ขึ้น ๙ ค่ำ ผิดไปเดือนกับ ๓ วัน)

วันเสี้ยกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก ในบทความว่าตรงกับวันที่ ๔ กันยายน ค.ศ. ๑๕๖๙ เป็นวันอาทิตย์เดือน ๙ แรม ๙ ค่ำ แต่ตามปฏิทินไทยเป็นเดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ วันกรุงแตกครั้งแรกวันอาทิตย์ เดือน ๙ แรม ๑๑ ค่ำ คาร์เป็น ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๑๑๒

วันกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ ๒ ปีกุน วันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ บทความว่าตรงกับ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ ซึ่งถูกต้อง

วันยุทธหัตถี ปีมะโรง เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ ถูกต้อง

วันที่สร้างวัดพระแก้วเสร็จ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๕ เป็นวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ถูกต้อง

โดยสรุป การเทียบวันทางสุริยคติกับวันจันทรคติ เป็นวันในสัปดาห์และขึ้นแรม ใช้วิธีในบทความนี้ได้ แต่เมื่อเทียบเดือนอาจจะตรงกันหรือผิดพลาดไป ๑ เดือนก็ได้ หวังว่าผู้เขียนบทความจะศึกษาวิธีการทำปฏิทินของไทย เขมร ลาว ฯลฯ ซึ่งใช้คัมภีร์สุริยยาตราเป็นหลัก เพื่อให้ได้สูตรเทียบวันทางสุริยคติกับวันทางจันทรคติที่ถูกต้องต่อไป

Viroj S. Nuch

(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร)